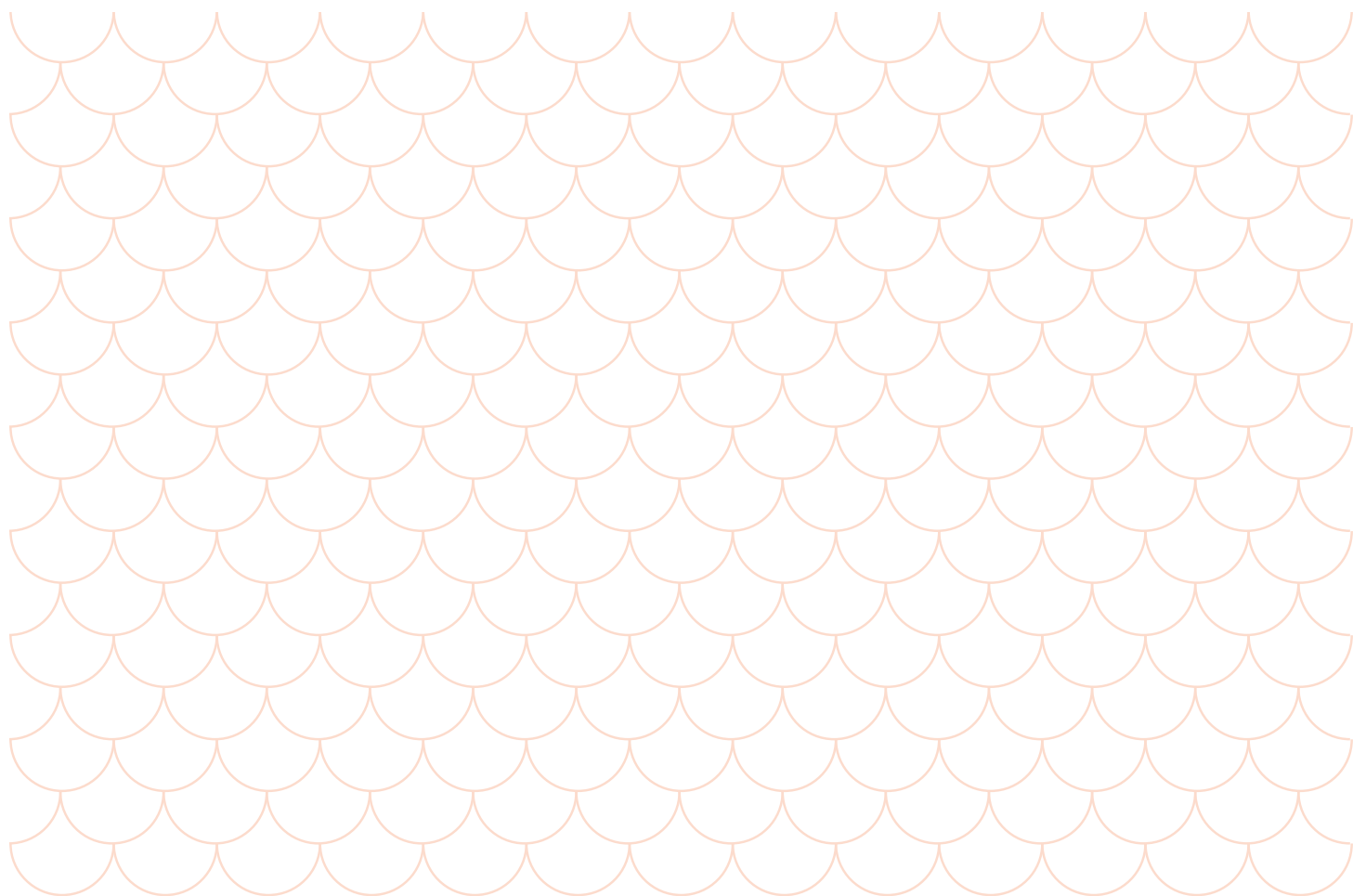

Kartläggningmaterial för nyanlända vuxna – Litteracitet

Lärrarhandledning

Innehåll

Inledning	3
Kartläggningens syfte och målgrupp	3
Kartläggningsmaterialets utgångspunkter och innehåll	4
Litteracitet	4
Aspekter som tas upp i kartläggningen	4
Litteracitetserfarenheter i olika domäner	4
Litteracitetserfarenheter – tid och rum	5
Litteracitetserfarenheter kopplade till olika språk	5
Digitala verktyg	5
Medvetna strategier	6
Elevens mål och behov	6
Uppgifter	7
Kartläggningsmaterialets struktur	8
Två ingångar till kartläggningen	8
Genomförande	10
Vem kan genomföra kartläggningen?	10
När görs kartläggningen?	10
Hur lång tid tar kartläggningen?	10
På vilket språk görs kartläggningen?	11
Så här kartlägger du	11
Förberedelser	11
Arbetsgången för samtalet	11
Arbetsgången för uppgifterna i blå ingång	12
Exempel på kartläggningar	13
Referenser	23
Bilaga 1. Översikt över aspekter som behandlas i kartläggningen	24
Bilaga 2. Bakgrundsinformation om eleven inför kartläggningen av litteracitet	25

Inledning

Informationen i denna handledning vänder sig till rektorer, lärare och annan personal som möter nyanlända elever i vuxenutbildningen. Den riktar sig både till dem som organiserar och genomför kartläggningar med materialet och till dem som tar emot information från kartläggningar och planerar och genomför undervisning.

Handledningen beskriver först kartläggningsmaterialets syfte, målgrupp och utgångspunkter. Därefter följer en översiktlig beskrivning av materialets struktur, innehåll och genomförande. Mer detaljerad information om genomförandet finns i de olika delarna av materialet. I slutet av handledningen finns några exempel på kartläggningar. De illustrerar bl.a. hur kartläggaren kan använda olika delar av materialet beroende på den nyanlända elevens bakgrund.

Kartläggningens syfte och målgrupp

Kartläggningen av litteracitet har ett formativt, framåtblickande syfte att ge underlag för lärare att kunna anpassa undervisningen utifrån den nyanlända elevens förutsättningar, intressen och behov.

Kartläggningen handlar om elevens starkaste språk och materialet är inriktat på att synliggöra elevens resurser i form av olika litteracitetserfarenheter och strategier för att hantera skrift. Elevens eventuella färdigheter i svenska är alltså inte i fokus.

Målgruppen för kartläggningen är framför allt nyanlända vuxna som påbörjar sina studier inom vuxenutbildning. Kartläggningsmaterialet kan användas oavsett elevens bakgrund, språk och tidigare erfarenheter av läsande och skrivande.

Elevens erfarenheter av skriftanvändning på andra språk än svenska är en viktig utgångspunkt för skriftspråksutveckling på svenska. Det gäller den inledande svenskundervisningen och all annan vuxenutbildning. Den som kan läsa och skriva på ett språk kan t.ex. överföra vissa läs- och skrivfärdigheter och metakognitiva strategier vid inläringen av det nya språket (Cummins 1981, 2017:138 ff). Den som tidigare inte haft möjlighet att lära sig läsa och skriva har oftast utvecklat strategier för att hantera skrift och kan ha en hög grad av skriftspråklig medvetenhet samt erfarenhet av att samspela med andra i olika skriftspråkliga aktiviteter (Kurvers, van Hout och Vallen 2009; Skolverket 2016).

Den information som kommer fram i kartläggningen har relevans för elevens väg genom vuxenutbildningen och bör vara tillgänglig för samtliga lärare som undervisar eleven.

Kartläggningens materialets utgångspunkter och innehåll

Kartläggningen är utformad som ett enskilt utforskande samtal mellan en kartläggare och en nyanländ elev där eleven får möjlighet att berätta på sitt språk om sina tidigare erfarenheter av att använda skrift. I kartläggningens material ingår uppgifter översatta till ett antal språk. Dessa är avsedda att fungera som ett komplement i kartläggningen. Kartläggningen kan genomföras utan uppgifter om dessa inte är översatta till elevens språk.

Litteracitet

Kartläggningen av den nyanlända elevens litteracitetserfarenheter tar sin utgångspunkt i ett sociokulturellt perspektiv på litteracitet (se t.ex. Street 1984, Barton & Hamilton 2000, Barton 2007, Gee 2012, Säljö 2013). Ett sådant perspektiv innebär att fokus ligger på hur människor använder skrift i olika sammanhang och för vilka syften samt på vad de har för förhållningssätt till läsande och skrivande och olika typer av texter. Med litteracitet avses i detta material olika aktiviteter som direkt eller indirekt är kopplade till skrift, såsom läsande och skrivande och skriftspråksbaserat tal. Det senare kan vara t.ex. uppläsning av texter eller formellt talspråk i tv och radio, utbildningssammanhang eller andra formella sammanhang. Kartläggningen utforskar elevens erfarenheter av skrift även i fall där eleven ännu inte knäckt läs- och skrivkoden.

I många fall förekommer läsande och skrivande och tal med utgångspunkt i text parallellt i samma situation, t.ex. när vi läser en blankett för att kunna fylla i den eller talar om innehållet i en text. Trots att läsande och skrivande och olika former av skriftspråksbaserat tal ofta ingår i samma händelse, hålls de i möjligaste mån isär i kartläggningen. Uppdelningen görs för att relevanta erfarenheter och strategier inte ska förbises.

I materialet avser *skrift* och *text* inte bara verbalspråkligt innehåll utan även kombinationer med olika visuella element såsom symboler, loggor, diagram och bilder eller andra grafiska element som tillsammans med verbalspråk skapar ett multimodalt budskap.

Aspekter som tas upp i kartläggningen

Nyanlända vuxna elever har sinsemellan vitt skilda erfarenheter av olika sociala praktiker där skrift kan ingå. Därmed kan de också ha olika förhållningssätt till skrift och till vad det innebär att kunna läsa och skriva i olika sammanhang. Kartläggningen av litteracitet behöver därför ha ett brett fokus för att kunna fånga olika typer av läs- och skrivrelaterade situationer och synliggöra elevens resurser. I det följande kommenteras olika aspekter som tas upp i kartläggningen. Se figur 1, sidan 6 för en översikt.

Litteracitetserfarenheter i olika domäner

Kartläggningen fokuserar ofta på situationer där läsande och skrivande har en mycket framträdande roll, t.ex. i utbildningssammanhang, men det är minst lika viktigt att fokusera på situationer i vardags- och arbetslivet där vi kanske inte ens reflekterar över att vi använder skrift. Denna mer osynliga användning av skrift i olika sammanhang i vardagen är minst lika viktig att kartlägga. För att fånga elevens olika litteracitetserfarenheter är kartläggningen därför organiserad utifrån olika domäner som rör yrke/sysselsättning, vardags- och samhällsliv

samt utbildning, och frågorna om läsande och skrivande är anpassade utifrån respektive domän.

När det gäller yrkesdomänen avses ett vidgat yrkesbegrepp, där också annan sysselsättning ingår, som hemarbete, eget lantbruk, hantverk, försäljning av egna produkter etc. Yrkesdomänen har beteckningen *Arbetsliv/sysselsättning* i materialet, för att betona att även annan verksamhet än förvärvsarbete ingår.

I domänen *Vardags- och samhällsliv* ryms vitt skilda sammanhang med olika litteraciteter: hem- och familjeliv, religiösa samfund, politiska organisationer och annat föreningsliv, hobby- och fritidsverksamhet, olika typer av volontärarbete, kontakter med myndigheter och andra organisationer etc. Denna breda domän kan alltså fånga litteracitetserfarenheter som varken har en tydlig koppling till yrkes- eller utbildningssammanhang.

Inom domänen *Utbildning* behandlas erfarenheter av både formell utbildning såsom skola och icke-formell utbildning såsom t.ex. hemundervisning, utbildning anordnad inom olika samfund, föreningar och dylikt.

Litteracitetserfarenheter – tid och rum

I och med att kartläggningen har fokus på elevens litteracitetserfarenheter på starkaste språket handlar frågorna till stor del om tiden innan eleven kom till Sverige. Vissa erfarenheter såsom hur eleven arbetat med läsande och skrivande i skolan kan ligga långt tillbaka i tiden men de kan ändå vara relevanta eftersom de kan ge inblick i elevens syn på formellt lärande och förväntningar på undervisningen.

Även om merparten av samtalet kommer att handla om tiden före ankomsten till Sverige innehåller materialet också frågor om hur eleven använder sitt språk i nutid här i Sverige. Flytten till Sverige kan ha lett till såväl nya kommunikativa behov som möjligheter och därmed gett andra typer av litteracitetserfarenheter. Det kan t.ex. handla om användningen av nya medier för att hålla kontakt med anhöriga eller söka information. I slutet av samtalet flyttas fokus till framtiden med några frågor om elevens mål och behov.

Litteracitetserfarenheter kopplade till olika språk

Kartläggningen genomförs på det språk som eleven uppgett som sitt starkaste men den tar också upp eventuella litteracitetserfarenheter på andra språk. En elev med bakgrund i ett flerspråkigt samhälle kan t.ex. ha erfarenhet av olika språk kopplade till olika domäner. Exempelvis kan undervisningen ha skett på ett språk, medan ett annat språk kan ha använts i arbetslivet eller vardags- och samhällsdomänen. Eleven kan också ha kommit i kontakt med andra språk genom t.ex. undervisning i främmande språk eller vistelser i andra länder. I kartläggningen finns också några översiktliga frågor om elevens kontakt med svenska språket. Materialet ger dock inte underlag för en kartläggning av elevens färdighet i svenska.

Digitala verktyg

Elevens eventuella erfarenheter av och tillgång till olika digitala verktyg, t.ex. mobiltelefon och dator ägnas ett eget avsnitt i kartläggningen. Frågorna är inriktade på hur eleven har använt digitala verktyg och kan ge ytterligare information om elevens erfarenhet av olika typer av skriftanvändning. Eleven kan t.ex. ha använt olika appar och sökmotorer eller tagit emot och skickat text-

meddelanden utan att nödvändigtvis ha uppfattat dessa aktiviteter som läsande och skrivande.

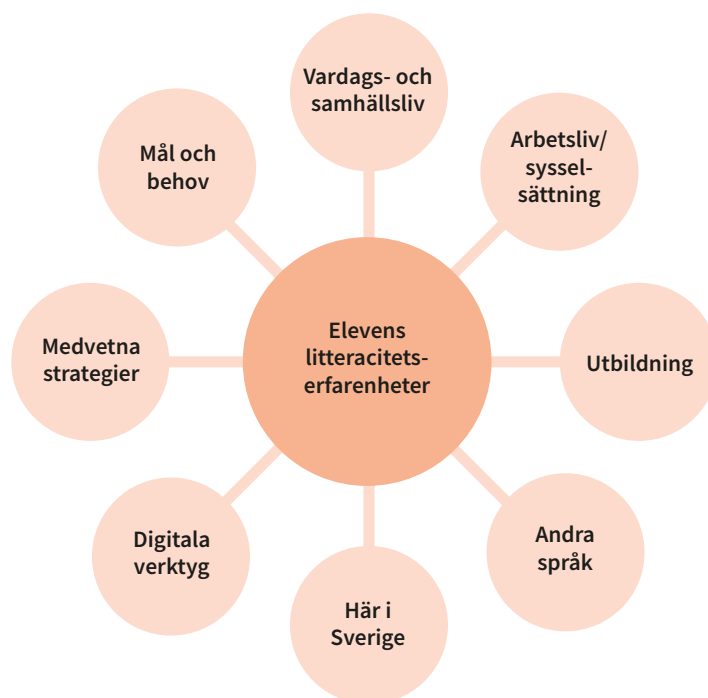
Medvetna strategier

I kartläggningen ingår frågor som kan belysa elevens medvetenhet om olika strategier för att hantera skrift i olika sammanhang. Även den som inte knäckt läs- och skrivkoden har ofta strategier för att hantera skrift. Till de litteracitetsanknutna strategierna hör förutom olika läs- och skrivstrategier även t.ex. strategier för att lära sig, planera och minnas. I de fall då eleven gör uppgifter under kartläggningen kan kartläggaren använda dessa som exempel för att konkretisera några av frågorna om elevens strategier.

Elevens mål och behov

Förutom elevens tidigare litteracitetserfarenheter tar kartläggningen också upp elevens mål och kommunikativa behov när det gäller läsande och skrivande på svenska. Vad vill eller behöver eleven kunna läsa och skriva på svenska? Vilka texter (i vid mening) möter eleven i sin vardag och vad vill eller behöver eleven kunna göra med dem? Genom att synliggöra elevens kommunikativa behov och mål kan kartläggningen ge läraren underlag för att t.ex. välja relevant stoff och arbetssätt i undervisningen. Att bygga broar mellan skolans och vardagslivets litteracitetspraktiker är, enligt Franker (2013:798ff), särskilt viktigt i undervisningen i grundläggande litteracitet.

Figur 1. Översikt över aspekterna som tas upp i kartläggningssamtalet

Uppgifter

I materialet ingår läsuppgifter anpassade för elever med varierande erfarenheter av läsande, från igenkänning av enstaka ord, tecken och symboler till språkligt komplex sakprosatext. Uppgifterna aktualiserar i varierande grad de fyra olika läspraktikerna som enligt Freebody och Luke (2002) är en förutsättning för effektiv litteracitet: avkodning, meningsskapande, textanvändning samt kritisk analys. (Se även Franker 2013, Hedman & Wedin 2013, Skolverket 2016).

Uppgifterna som består av löpande text är valda för att representera olika texttyper och vissa är blandtexter som även innehåller olika symboler, tabeller eller diagram. För elever som uppgett att de kan läsa på sitt språk innehåller uppgifterna skriftliga flervalfrågor. Dessa handlar om att förstå och tolka explicit eller implicit uttryckt information i texten och att förhålla sig till påståenden i texten. Till varje uppgift finns också muntliga uppföljningsfrågor som kartläggaren kan ställa under samtalet. De muntliga frågorna rör t.ex. olika strategier som eleven använder under läsningen, vilken erfarenhet eleven har av att läsa liknande texter samt kritisk analys.

Formatet på många av uppgifterna påminner om ett traditionellt läsförståelse-test men uppgifterna är inte konstruerade för att fungera så i kartläggningen. Det görs t.ex. ingen kvantitativ sammanställning med poängresultat. Kartläggaren gör i stället en kvalitativ, holistisk bedömning av elevens styrkor utifrån det som kommer fram genom både elevens skriftliga svar och den muntliga uppföljningen i samtalet.

Det ingår inga skrivuppgifter i materialet eftersom det inte går att göra en relevant och rättssäker bedömning av elevens styrkor inom ramen för kartläggningen.

Kartläggningens materialets struktur

Materialet består av följande delar:

- **Lärohandledning**
- **Information till eleven**
Informationsbrevet förklarar syftet med kartläggningen och vad kartläggnings-samtalet kommer att handla om. Brevet finns på svenska och har översatts till ett antal språk. Brevet kan också fungera som ett underlag för muntlig information om eleven inte kan ta del av skriftlig information på sitt språk.
- **Information till den som ska tolka**
Informationen ger en orientering om kartläggningens syfte och upplägg och påminner om några punkter som kan underlätta kommunikationen under samtalet.
- **Information om språken och översättningarna**
Informationen riktar sig till kartläggare och andra som kommer i kontakt med översättningarna. Den ger en kort orientering om språken i det översatta materialet. Den tar t.ex. upp frågor om standardspråk, variation, skriftspråk och skriftsystem samt skolspråk. Den innehåller också information om eventuella val och anpassningar som har gjorts i översättningarna till olika språk.
- **Samtalsunderlag**
Samtalsunderlagen är materialets huvuddel. De är indelade i olika domäner och aspekter av litteracitet och ger förslag på frågor och exempel som kartläggaren kan använda för att synliggöra elevens litteracitetserfarenheter.
- **Uppgifter**
I materialet finns uppgifter som har översatts till ett antal språk. *Uppgifter – elev* innehåller uppgifterna på respektive språk. *Uppgifter – kartläggare* innehåller information om genomförandet, en svensk version av uppgifterna, facit till flervalsfrågorna samt förslag till uppföljningsfrågor.
- **Sammanfattning av kartläggning**
Det som kommer fram i kartläggningen sammanfattar kartläggaren i *Sammanfattning av kartläggning*. Dokumentet kan även användas som anteckningsunderlag under samtalet och/eller som samtalsstöd i stället för samtalsunderlagen. Se s. 13 *Exempel på kartläggningar* för exempel på ifyllda sammanfattningar.

Två ingångar till kartläggningen

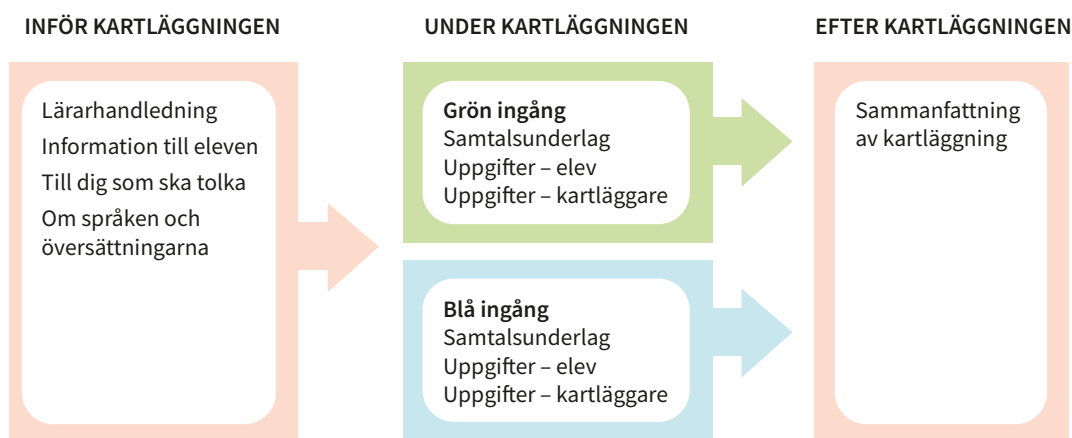
Som framgår av översikten (figur 2) finns det två ingångar till kartläggningen. Grön ingång är avsedd för elever som uppgett att de inte läser och skriver på sitt språk eller har mycket begränsade erfarenheter av läsande och skrivande, t.ex. elever som svarar ”litet” på frågan om läs- och skrivfärdighet. Blå ingång är avsedd för elever som uppgett att de läser och skriver på sitt språk. Val av ingång utgår alltså från vad eleven själv uppgett om sin läs- och skrivfärdighet. De två ingångarna har olika samtalsunderlag och uppgifter, och arbetsgång och fokus skiljer sig mellan de två ingångarna.

I grön ingång börjar samtalsunderlaget med frågor om elevens litteracitetserfarenheter i nutid här i Sverige. Frågorna i samtalsunderlaget är främst inriktade på att utforska aktiviteter, situationer eller intressen där eleven kan ha kommit i kontakt med skrift. Det finns även större fokus på erfarenheter av

skriftspråksbaserat tal och på strategier än i samtalsunderlaget i blå ingång. Om det finns uppgifter på elevens språk gör eleven dessa muntligt med stöd av kartläggaren och tolken i början av samtalet.

I blå ingång börjar samtalsunderlaget med frågor om elevens litteracitetserfarenheter i dåtid i domänen Arbetsliv/sysselsättning. Frågorna i samtalsunderlaget är främst inriktade på vad och i vilken utsträckning eleven har läst och skrivit i olika sammanhang. Om det finns uppgifter på elevens språk gör eleven dessa skriftligt före samtalet, och kartläggaren följer sedan upp elevens svar muntligt i början av samtalet. Uppgifterna i blå ingång är indelade i två textpaket, *Textpaket 1* och *Textpaket 2*, med delvis överlappande innehåll. *Textpaket 2* är avsett för elever som uppgett att de har högskoleutbildning.

Figur 2. Översikt över kartlägningsmaterialet

Genomförande

Materialet ger förslag till en övergripande struktur samt exempel på vad som kan vara relevant att utforska. Den som leder kartläggningssamtalet behöver ha beredskap att kunna anpassa både strukturen och innehållet utifrån den enskilda eleven. Inför samtalet behöver kartläggaren välja lämplig ingång och i förekommande fall lämpligt textpaket i blå ingång. Om det sedan visar sig under kartläggningen att en annan ingång hade varit lämpligare kan kartläggaren behöva byta ingång under pågående kartläggning. Kartläggaren behöver också ta ställning till om den föreslagna ordningen mellan domänerna i samtalsunderlaget är lämplig med tanke på informationen som finns om elevens tidigare erfarenheter. Under samtalet behöver kartläggaren ta ställning till vilka frågor som det kan vara relevant att ställa samt till hur frågorna kan formuleras för att knyta an till elevens erfarenheter. Kartläggaren behöver vara lyhörd för det som eleven väljer att ta upp och för när det är lämpligt att utforska mer ingående eller gå vidare i samtalet. I avsnittet *Exempel på kartläggningar* (s. 13) finns några exempel på anpassningar som kartläggaren kan göra under kartläggningen.

I utformningen av materialet har hänsyn tagits till att kartläggarens behov av stöttning under genomförandet kan variera. En kartläggare som blivit väl förtrogen med materialet och arbetsgången kommer t.ex. inte att ha lika stort behov av stöttning i form av de förslag på frågor och exempel som ges i samtalsunderlagen. I stället kan kartläggaren använda rubrikerna i *Sammanfattning av kartläggning* och/eller översikten över aspekterna som behandlas i samtalet (bilaga 1).

Vem kan genomföra kartläggningen?

Det är lämpligt att kartläggningen genomförs av en behörig lärare i svenska som andraspråk och att kartläggningen görs så nära undervisningen som möjligt, dvs. i den verksamhet där eleven genomför sina studier. När en lärare som arbetar i verksamheten genomför kartläggningen ökar förutsättningarna för att informationen från kartläggningen kommer olika berörda till del, t.ex. genom muntlig överlämning och uppföljning i t.ex. arbetslagsmöten. Det är rektorns ansvar att se till att såväl organisatoriska, strukturella som tidsmässiga förutsättningar för lärare att genomföra kartläggningar finns i verksamheten.

När görs kartläggningen?

Det är lämpligt att genomföra kartläggningen i början av elevens studier inom verksamheten. Det kan dock vara bra att låta eleven bekanta sig något med miljön, personalen och praktiska rutiner kring utbildningen innan kartläggningen görs.

Hur lång tid tar kartläggningen?

Kartläggningssamtalet beräknas ta cirka en timme. Tiden kan variera bl.a. beroende på hur ingående kartläggaren väljer att utforska olika områden och hur utförligt eleven berättar om sina erfarenheter. Tiden kan också variera beroende på om kartläggningen innehåller uppgifter eller inte. Om uppgifter i blå ingång används i kartläggningen tillkommer tid (högst 40 minuter) för eleven att arbeta med dessa inför samtalet.

På vilket språk görs kartläggningen?

En förutsättning för en givande kartläggning är att eleven använder ett språk som hon eller han behärskar väl. Om eleven är flerspråkig kontrollera vilket språk som det är lämpligt att använda i samtalet, och vilket språk eleven vill göra eventuella uppgifter på. En elev kan t.ex. ha större erfarenhet av att läsa på ett annat språk än det som eleven har uppgett som modersmål vid ansökan vid utbildningen.

Så här kartlägger du

I det följande ges en övergripande beskrivning av kartläggningsprocessen. I samtalsunderlagen och *Uppgifter – kartläggare* hittar du utförligare information om hur du använder respektive dokument för kartläggning i grön eller blå ingång.

Förberedelser

- Kontrollera bakgrundsinformationen om eleven
- Kontrollera att du har den information du behöver för att kunna välja lämpligt språk och ingång för kartläggningen. Utgå från punkterna i dokumentet *Bakgrundsinformation om eleven* (bilaga 2) eller [Skolverkets målgruppsanpassade kartläggningsformulär](#)
- **Informera eleven om kartläggningen**
Informera eleven om kartläggningens syfte och upplägg i god tid före kartläggningen. Du kan använda informationsbrevet om kartläggningen.
- Planera tid för kartläggningssamtalet och eventuella uppgifter
- **Boka tolkning**
Informera om kartläggningens syfte och upplägg. Du kan använda den skriftliga informationen om tolkning. Om du inte använder yrkesverksam tolk, är det viktigt att den som fungerar som tolk får information om vilken roll den ska ha i samtalet.
- **Ta fram material**
Om du använder uppgifter, se till att den som tolkar har tillgång till dem under samtalet.
 - Kopiera *Uppgifter – elev, grön ingång* enkelsidigt i färg.
 - Kopiera *Uppgifter – elev, blå ingång* dubbelsidigt i färg.
 - Kopiera *Uppgifter – kartläggare (grön respektive blå ingång)* dubbelsidigt i färg.

Arbetsgången för samtalet

- Inled med att berätta om syftet med kartläggningen. (Hänvisa till tidigare information.)
- Förklara vilken roll den som fungerar som tolk har i samtalet.
- Förklara att det är frivilligt att delta och att det går bra att ställa frågor om något är oklart.
- Berätta vad som kommer att hända i samtalet och att du kommer att anteckna under samtalet.

Grön ingång: Gör uppgifterna. Följ instruktionen i *Uppgifter – kartläggare*.

Blå ingång: Följ upp eventuella uppgifter som eleven gjort inför samtalet. Följ instruktionen i *Uppgifter – kartläggare*.

- Ställ frågorna i samtalsunderlaget.
- Stäm av anteckningarna tillsammans med eleven.
- Avsluta samtalet.
- Sammanfatta kartläggningen.

Arbetsgången för uppgifterna i blå ingång

- Låt eleven göra uppgifterna skriftligt i så nära anslutning till samtalet som möjligt. Planera dock så att du har möjlighet att titta på elevens svar och förbereda den muntliga uppföljningen av dessa före samtalet.
- Om personal som behärskar elevens språk närvarar medan eleven gör uppgifterna, kom överens om vad för slags stöttning som eleven kan få på sitt språk samt hur du får information om denna stöttning.
- Ge eleven lämpligt textpaket – *Textpaket 1* om eleven inte har högre utbildning, *Textpaket 2* om eleven har högre utbildning.
- Kontrollera att eleven har förstått instruktionen och uppgiftsformatet.
- Berätta att eleven får arbeta med uppgifterna i högst 40 minuter men att eleven kan sluta tidigare.
- Samla in elevens häfte när eleven är klar eller tiden är slut.
- Berätta att ni ska prata om uppgifterna tillsammans under samtalet.

Exempel på kartläggningar

Kartläggning är en dynamisk process som bygger på ett samspel mellan samtalsparterna. Både strukturen och innehållet i kartläggningen behöver anpassas till den enskilda eleven. Den som kartlägger behöver vara mycket lyhörd för det som eleven tar upp och för vad som kan vara givande och lämpligt att utforska vidare. Förutom de val som kartläggaren behöver ta ställning till inför kartläggningen, t.ex. vilket språk och vilka delar av materialet som det kan vara lämpligt att använda, behöver kartläggaren ha beredskap för att kunna anpassa arbetsgången och innehållet under pågående kartläggning.

I det följande finns några exempel på kartläggningar som bygger på erfarenheter från utprovningar av materialet. Elevernas namn och vissa bakgrundsfakta har ändrats för att skydda deltagarnas identitet. I exemplen används pronomenet *hon* om kartläggaren oavsett faktiskt kön.

De första två exemplen, som är mer utförliga, illustrerar hur en kartläggning med översatta uppgifter i grön respektive blå ingång kan gå till samt hur informationen kan sammanställas i sammanfattningen av kartläggningen. Övriga exempel består av kortare utdrag som beskriver en viss del i kartläggningssamtalet.

Översikt över exemplen

1. Kartläggning i grön ingång med uppgifter på elevens starkaste språk och sammanfattning
2. Kartläggning i blå ingång med uppgifter på elevens starkaste språk och sammanfattning
3. Kartläggning i grön ingång utan uppgifter på elevens starkaste språk
4. Kartläggning i blå ingång utan uppgifter på elevens starkaste språk
5. Kartläggning med byte från grön till blå ingång under samtalet
6. Kartläggning med byte från blå till grön ingång under samtalet

Exempel 1. Kartläggning i grön ingång med uppgifter på elevens starkaste språk och sammanfattning

Bakgrundsfakta och val av ingång: Ahmed är 42 år och har arabiska som sitt starkaste språk. Han har gått tre år i skolan i hemlandet och har uppgett att han kan läsa lite men att han inte kan skriva så bra. Han har varit i Sverige i två år. Utifrån denna bakgrundsinformation väljer kartläggaren grön ingång med uppgifter på arabiska. Samtalet genomförs på arabiska med hjälp av språkstödjare.

Inledning och genomförande av uppgifter: Kartläggaren inleder med att förklara syftet med kartläggningen eftersom Ahmed uppger att han inte har förstått innehållet i informationsbrevet. Kartläggaren förklarar också språkstödjarens roll i samtalet. Under uppgiftsdelen framkommer att Ahmed känner igen några ord som han också kan skriva långsamt. Han läser några fristående bokstäver och skriver även dessa långsamt. I ett enklare meddelande, uppgiften *Sms*, kan han läsa några av orden och på kartläggarens fråga om mobilanvändning svarar han att han använder sin mobil för att ringa och ta emot samtal. Han använder bilder för att veta vem han ringer till och om han får sms ber han någon annan att läsa. Även i en lite längre multimodal text, *Välkommen till biblioteket*, känner Ahmed igen några ord. Kartläggaren frågar om Ahmed besökt något bibliotek i hemlandet eller i Sverige. Det har han inte gjort. Ahmed känner igen flera latinska bokstäver och skriver av några av dessa långsamt. Han berättar att han lärt sig dessa genom sitt bilintresse och berättar också att han har lärt sig att skriva sina personuppgifter med latinska bokstäver. Ahmed har också visat genom uppgifterna att han kan läsa och skriva s.k. arabiska siffror (1,2,3 osv). Kartläggaren avslutar uppgiftsdelen med att sammanfatta vad Ahmed har visat för styrkor.

NU – HÄR I SVERIGE: Ahmed berättar att han går på samhällsorientering och kan läsa av bussnummer och namnet på hållplatserna för att hitta dit. För att hålla rätt på dagar och tider använder han sin mobil. På kvällarna tittar han gärna på arabisk tv; faktaprogram om bilar samt nyheter. Han brukar även titta i biltidningar som han lånar av en vän. När Ahmed får post på svenska får han hjälp av sina vänner att läsa.

DÅ – ARBETSLIV/SYSSELSÄTTNING: Ahmed berättar att han i sitt hemland arbetade med att reparera bilar tillsammans med sin bror i pappans verkstad. Deras pappa visade och gav muntliga instruktioner. I arbetet som bilmekaniker läste han bl.a. av ritningar och gjorde muntliga avtal med kunderna. Siffror har han alltid varit bra på och därför kunde han göra prisberäkningar för kunderna, planera för reparationer och uppskatta hur lång tid arbetet skulle ta. Ahmeds bror tog hand om fakturor och skriftliga beställningar. Ahmed prickade av leveranser mot beställningar och det förekom även att han fick skriva sin namnteckning, annars behövde han inte läsa och skriva i arbetet.

DÅ – VARDAGS- OCH SAMHÄLLSLIV: Ahmed berättar att han växte upp på landsbygden där det inte fanns så mycket skrift i omgivningen. Han lärde sig att köra bil tidigt och fick då lära sig vägskyltar och skaffade sig stor vana av att navigera i trafiken. Han arbetade mycket med bilar men när han inte arbetade brukade han ibland gå på restaurang med familjen och släktingar. På restaurangen var det ofta sång och musik och han berättar att han ofta sjöng med eftersom han tycker om att sjunga och har lärt sig många sånger utantill.

DÅ – UTBILDNING: Ahmed minns att läraren i skolan läste högt ur böcker och att eleverna fick säga efter. Ibland fick de lära sig texter utantill. Läraren skrev också på tavlan och eleverna fick läsa högt och skriva av men ofta förstod inte Ahmed vad det var han skrev. Ahmed tyckte dock att det var roligt att räkna i skolan och hade lätt för att lära sig siffror. Detta hade han nytta av när han började arbeta i sin pappas bilverkstad.

MEDVETNA STRATEGIER: Ahmed säger sig ha lätt att komma ihåg saker och har lärt sig mycket om bilar genom att se hur någon annan gör, lyssna till muntliga instruktioner och sen göra själv. Han har lärt sig känna igen en del tekniska ord för bildelar m.m. Han lär sig även genom att ställa frågor om ord och bokstäver.

KOMPLETTERANDE FRÅGOR: Genom sina vänner har Ahmed lärt sig lite svenska och vad några bokstäver heter och hur de låter. När han går och handlar tittar han på ord och bokstäver i affären och börjar känna igen ord för det han vill handla.

FRAMÅTBlick – MÅL OCH BEHOV: Ahmed säger att han vill lära sig läsa för att kunna kommunicera med sina vänner. Han vill även kunna betala räkningar, förstå brev (på svenska) och själv sköta sina kontakter med myndigheter. Hans mål är också att ta körkort här i Sverige.

AVSLUTANDE FRÅGA: Ahmed tillägger avslutningsvis att han önskar lära sig tekniska termer, både muntligt och skriftligt, då det behövs för att kunna arbeta som bilmekaniker i Sverige.

SAMMANFATTANDE AVSLUTNING: Sammanfattningsvis konstaterar kartläggaren tillsammans med Ahmed att han läser och känner igen en hel del ord och bokstäver på arabiska samt flertalet latinska bokstäver och att hans litteracitets-erfarenheter även innefattar en god kännedom om siffror. Han läser av skyltar och siffror i sin vardag här i Sverige och har även vana av muntligt formellt språk både från sitt arbete och från faktaprogram på tv. Han har strategier för att minnas och lär sig genom att titta, göra själv och fråga. Han kan redan använda vissa funktioner i mobiltelefonen men vill gärna lära sig fler.

Sammanfattning av kartläggning - Litteracitet

Elevens namn: Ahmed Ålder: 42
 Kartläggningspråk: arabiska Ankomst till Sverige: 2017
 Kartläggarens namn: MA Kartläggningsdatum: 2019-05-24
 Enhet: Sfi X-stad

Bakgrundsinformation om eleven inför kartläggningen

Starkaste språket enligt eleven: läsers: skriver:

arabiska – uppgett att han läser lite och skriver inte så bra

Övriga språk eleven uppgett (pratar/läser/skriver):

–

Utbildning: Skola

Antal utbildningsår sammanlagt: 3 år Senast/avslutad år: 30 år sedan

Arbete/sysselsättning: Bilmekaniker

Underlag för planering och undervisning

Sammanfattande kommentarer om elevens styrkor

Ahmed läser en del ord och bokstäver på arabiska och känner igen flera latinska bokstäver. Läser av bekanta skyltar och tränar på att känna igen och uttala svenska bokstäver och ord. Behärskar siffror och digital klocka. Skriver av ord på arabiska och skriver namn och personuppgifter på arabiska och med latinskt alfabet. Genom sitt arbete är han van att följa muntliga instruktioner, läsa av tekniska bilritningar, planera sitt arbete och beräkna tidsåtgång och priser på reparationer i huvudet. Han lär sig genom att se på och lyssna på andra, fråga och sedan göra själv. Van vid muntligt formellt språk genom tv. Har tillgång till smarttelefon som han använder för att ringa och läsa av tiden. Tar hjälp av andra när han behöver läsa och skriva.

Elevens mål, behov och intressen

Vill ta körkort här och arbeta som bilmekaniker. Vill lära sig läsa och skriva bilstermer. Vill lära sig funktioner i mobiltelefonen t.ex. sms, bankärenden. Vill kunna läsa brev från myndigheter på egen hand. Stort bilintresse, tycker om att sjunga.

Övrigt av relevans för undervisningen

Vill gärna gå i en liten grupp.

Litteracitetserfarenheter - elevens starkaste språk

Arbetsliv/sysselsättning

Kontakt med skriftspråk (*vad, i vilka sammanhang, omfattning*)

Läsa

Ritningar över bildelar med enstaka ord, kände igen vissa ord på leveranssedlar. Bilmärken. Fick lära sig bildelarna muntligt och kunde sedan sätta ihop med orden. Behövde inte läsa för att göra sitt jobb.

Skriva

Namn-teckning, pricka av leveranssedlar men inte så vanligt. Skrev siffror och priser m.m. Räknade det mesta i huvudet. Affärerna med kunderna gjordes mest muntligt. Andra skrev om det behövdes.

Vardags- och samhällsliv

Kontakt med skriftspråk (*vad, i vilka sammanhang, omfattning*)

Läsa

Fanns inte så mycket skrift i omgivningen. Kände igen vägskyltar.

Skriva

Behövde inte skriva.

Utbildning

Kontakt med skriftspråk (*vad, i vilka sammanhang, omfattning samt hur eleven har arbetat med läsande och skrivande*)

Läsa

Lyssnade på högläsning från böcker och tavlan och fick lära sig texter utantill ibland. Läste inte texter på egen hand. Gjorde räkneövningar och uppger att han tycker om att arbeta med siffror.

Skriva

Skrev av text från tavlan men förstod inte alltid efteråt. Siffror.

Formellt talspråk/olika typer av muntligt framträdande

(*lyssna t.ex. på högläsning/formellt tal i medier/muntligt berättande eller själv berätta/framföra/läsa högt*)

Högläsning.

Tittade på faktaprogram om bilar på tv för att lära sig mer. Lätt att lära sig sångtexter utantill genom att lyssna. Sjunger gärna

Användning av digitala verktyg

(*vad, hur, för vilka syften t.ex. kommunikation, informationsökning, planering, nöjen*)

Använder mobilen för att ringa och hålla koll på tiden. Vill lära sig mer.

Användning av andra språk utöver det starkaste språket

(*i vilka sammanhang, inläring, läs- och skrivfärdighet, vana vid att läsa och skriva med det latinska alfabetet m.m.*)

Använde inga andra språk i hemlandet. Känner igen vissa ord och bokstäver skrivna med det latinska alfabetet genom bilintresset. Har börjat lära sig känna igen, uttala och skriva svenska bokstäver och några ord med hjälp av vänner.

Medvetna strategier

(*i samband med t.ex. lärande inkl. språkinläring, planering, informationsökning, läsande och skrivande*)

Lär sig bäst genom att titta på, lyssna och sedan göra själv. Lär sig läsa av ord genom att sätta ihop konkreta objekt och bilder med ord i skrift. Ställer gärna frågor för att lära sig. Van vid att planera sitt arbete i bilverkstaden självständigt – hålla olika uppgifter i huvudet, uppskatta hur lång tid arbete kan ta, prioritera.

Uppgifter - Grön ingång

Elevens styrkor med utgångspunkt i elevens svar och kommentarer om uppgifterna

Eleven

känner igen/läser tecken/bokstäver, siffror, symboler, ord

Enstaka ord, bokstäver. Alla siffror och tal.

skriver eget namn, tecken/bokstäver, siffror, ord

Skriver sitt namn och sin ålder. Skriver av några ord och bokstäver sakta

läser sammanhängande text och/eller tabell

Känner igen några ord i texten och veckodagar och klockslagen i uppställningen.

känner igen/läser/skriver latinska alfabetet (om elevens starkaste språk har annat skriftsystem)

Skriver sitt namn, känner igen flera bokstäver och skriver av sakta

Övrigt

Uppgifter - Blå ingång

Textpaket: 1 2

Elevens styrkor med utgångspunkt i elevens svar och kommentarer om uppgifterna

(t.ex. erfarenhet av texttyper, läsförståelse, lässtrategier)

Exempel 2. Kartläggning i blå ingång med uppgifter på elevens starkaste språk och sammanfattning

Bakgrundsfakta och val av ingång och uppgiftspaket: Mina är 36 år och hennes starkaste språk är persiska. Hon kan även prata armeniska, lite engelska och franska. Sammanlagt har hon gått tio år i skolan i sitt hemland och har varit i Sverige i ett år. Utifrån denna bakgrundsinformation har kartläggaren valt blå ingång med uppgifter i *Textpaket 1*. Samtalet genomförs på persiska med tolk.

Inledning och uppföljning av uppgifter: Kartläggaren inleder samtalet med att säkerställa att Mina läst informationsbrevet och uppfattat kartläggningens syfte samt tolkens roll. I uppgifterna har Mina kunnat hitta information både på, mellan och bortom raderna. Mina säger dock att hon upplevt texten *Världens städer* svår. Kartläggaren ställer några frågor om denna text, och det visar sig att Mina tagit till sig större delen av innehållet men att hon inte kunnat tolka informationen i diagrammet. Hon säger också att några facktermer var svåra på persiska och att hon därför tyckte att uppgiften har varit svår. Hon berättar att hon inte har så stor vana av liknande texter från sitt hemland. Utifrån texten *Välkommen till Biblioteket* berättar Mina att hon besöker bibliotek regelbundet här i Sverige för att låna böcker på persiska samt för att läsa tidningar. Hon har också lånat ett läromedel i svenska för självstudier.

DÅ – ARBETSLIV/SYSSELSÄTTNING: Mina berättar att hon arbetade som skoförsäljare och sedan som chef för ett skoföretag och hanterade fakturor och beställningar dagligen samt läste och besvarade e-post. I det dagliga arbetet ingick även att skriva planeringar och listor för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

DÅ – VARDAGS- OCH SAMHÄLLSLIV: I sitt hemland läste Mina böcker som hon beställde via nätet. Hon berättar att hon framförallt gillar filosofi men även historiska berättelser och fantasy. Hon läste även blanketter och information från barnens skola samt skrev minneslappar och kortare meddelanden i form av sms och e-post.

DÅ – UTBILDNING: Mina berättar att undervisningen i skolan mest bestod av att lära sig innehåll i läroböcker och det läraren skrev utantill, skriva av samt göra skrivövningar och svara på frågor i övningsböcker, mest korta svar. Ibland läste läraren högt och de fick även läsa skönlitteratur på egen hand. Läromedel användes i viss utsträckning och ibland förekom det diskussioner om det de hade läst. Hon tyckte inte att hon blev tillräckligt utmanad av lärarna.

ANDRA SPRÅK: Det har redan framkommit i samtalet att Mina kan prata armeniska och lite engelska och franska. Dessa språk användes ibland i arbetet i skoaffären och armeniska användes i familjen och även bland vänner. Hon lärde sig engelska i skolan. Hon hade en grammatikbok med övningar och lärde sig läsa och skriva ord och meningar. Hon har sedan tränat mest genom att prata. Utöver dessa språk kan hon förstå och prata lite franska. Hon har inte studerat franska utan lärt sig på egen hand. Hon berättar att hon inte är van vid att skriva med det latinska alfabetet.

NU – HÄR I SVERIGE: Mina berättar att hon tidigare gått till Röda korset för att lära sig svenska. På nätet tar hon dagligen del av information på persiska. Hon läser även tidningar samt chattar med släktingar och vänner på sociala medier. Hon gör ibland anteckningar för att komma ihåg vad hon ska handla.

DIGITALA VERKTYG: Det har redan framkommit att Mina har stor vana av att använda digitala verktyg. I hemmet finns en dator som används bl.a. för att lära sig svenska och kommunicera med släkt och vänner.

MEDVETNA STRATEGIER: Utifrån den text i uppgiftspaketet som Mina tyckte var svår, beskriver hon sina lässtrategier som bl.a. handlar om att försöka förstå helheten och eventuellt slå upp nyckelord. Mina visar sin kritiska litteracitet genom att peka på att texten är baserad på en undersökning. För att planera och komma ihåg saker skriver Mina listor och använder en kalender i sin mobiltelefon. Vid språkinläring läser hon gärna på egen hand samt lyssnar in. Hon lär sig också genom att sätta upp små mål för sig själv hela tiden. Hon försöker även att prata språket (svenska) så fort hon får möjlighet även om hon riskerar att säga fel.

FRAMÅTBlick – MÅL OCH BEHOV: Mina vill kunna läsa skönlitteratur på svenska och hennes mål är att studera vidare och utbilda sig till lärare. Hon vill att läraren ger henne svåra frågor och uppgifter så att hon blir utmanad i sitt lärande. Hon skulle gärna vilja komma igång med att skriva ned sina tankar.

AVSLUTANDE FRÅGA: Mina tillägger avslutningsvis att hon önskar att få göra test regelbundet för att öka motivationen till att studera mer.

SAMMANFATTANDE AVSLUTNING: Sammanfattningsvis konstaterar kartläggaren tillsammans med Mina att hon är en van läsare, speciellt gällande skönlitteratur, som hon tar alla tillfällen att läsa på egen hand på fritiden. Hon har läst och skrivit kortare texter i informativt syfte både privat och i sitt arbete på persiska och använder gärna den muntliga kommunikationen samt självstudier för att lära sig ett annat språk. Mina har dock mindre erfarenhet av att läsa abstrakta texter med ämnesspecifika ord och diagram. Hon har en god digital kompetens och kan använda sig av bl.a. sök- och översättningsverktyg.

Sammanfattning av kartläggning - Litteracitet

Elevens namn: Mina Ålder: 36
 Kartläggningsspråk: persiska Ankomst till Sverige: 2018
 Kartläggarens namn: NJ Kartläggningsdatum: 2019-05-24
 Enhet: Sfi K-stad

Bakgrundsinformation om eleven inför kartläggningen

Starkaste språket enligt eleven: läs: skriver:

persiska

Övriga språk eleven uppgett (pratar/läser/skriver):

Uppgett att hon kan prata armeniska, lite engelska och lite franska

Utbildning: Skola

Antal utbildningsår sammanlagt: 10 år

Senast/avslutad år: 20 år sedan

Arbete/sysselsättning: Skoförsäljare, chef för skoföretag

Underlag för planering och undervisning

Sammanfattande kommentarer om elevens styrkor

Mina är en van läsare av skönlitteratur och tidningar och har även stor vana av att läsa och skriva kortare texter i informativt syfte både från sitt yrkesliv och privat. Från sin utbildningstid har Mina erfarenhet av att lära sig utantill och skriva av samt viss erfarenhet av att diskutera texters innehåll (exempelvis utifrån läromedel). Hon lär sig språk genom att lyssna och prata ofta samt genom självstudier med hjälp av läromedel. Hennes lässtrategier handlar bl.a. om att läsa och förstå helheten och slå upp nyckelord. Hon har god digital kompetens och kan använda sig av bl.a. sök-, översättnings- och planeringsverktyg på dator och i sin smartphone. I uppgifterna (Textpaket 1) har hon visat sin förståelse av olika texttyper och kunnat hitta information såväl på, som mellan och bortom raderna. Hon är van vid bibliotek.

Elevens mål, behov och intressen

Vill kunna läsa skönlitteratur på svenska och studera vidare till lärare. Vill även komma igång med att skriva ned sina tankar.

Övrigt av relevans för undervisningen

Vill att läraren ger henne svåra frågor och uppgifter så att hon blir utmanad. Hon önskar regelbundet få göra test för att öka motivationen till att studera mer.

Litteracitetserfarenheter - elevens starkaste språk

Arbetsliv/sysselsättning

Kontakt med skriftspråk (*vad, i vilka sammanhang, omfattning*)

Läsa

Har hanterat fakturor och beställningar, e-post och meddelanden dagligen.

Skriva

Har skrivit planeringar och listor dagligen för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Vardags- och samhällsliv

Kontakt med skriftspråk (*vad, i vilka sammanhang, omfattning*)

Läsa

Läste/läser böcker dagligen. Hon gillar filosofi, historiska berättelser och fantasy. Hon läste även blanketter och information från barnens skola i hemlandet. Här i Sverige besöker hon biblioteket regelbundet för att låna böcker på persiska samt för att läsa tidningar.

Skriva

Skrev/skriver ofta minneslappar och kortare meddelanden såsom sms och e-post.

Utbildning

Kontakt med skriftspråk (*vad, i vilka sammanhang, omfattning samt hur eleven har arbetat med läsande och skrivande*)

Läsa

Van att lyssna på lärarens högläsning och också van vid läsning av skönlitteratur på egen hand. Läroböcker användes ibland. Diskuterade innehåll ibland. Läste oftast för att återge innehållet.

Skriva

Skrev av text från tavlan och svarade på frågor i skrivböcker. Skrev främst kortare texter för att återge innehållet i det hon hade läst.

Formellt talspråk/olika typer av muntligt framträdande

(lyssna t.ex. på högläsning/formellt tal i medier/muntligt berättande eller själv berätta/framföra/läsa högt)

Lärarens muntliga genomgångar och högläsning i skolan.

Användning av digitala verktyg

(vad, hur, för vilka syften t.ex. kommunikation, informationssökning, planering, nöjen)

Använder mobilen för att skicka och ta emot sms och e-post dagligen. Använder en hemdator för att skicka och ta emot e-post samt för att studera språk med hjälp av sök- och översättningsverktyg. Hon använder även en kalender i mobiltelefonen.

Användning av andra språk utöver det starkaste språket

(i vilka sammanhang, inlärning, läs- och skrivfärdighet, vana vid att läsa och skriva med det latinska alfabetet m.m.)

Hon har använt armeniska och engelska muntligen i sitt jobb i en skoaffär i hemlandet samt armeniska även i kontakt med familj och vänner. Hon lärde sig engelska i skolan och har sedan tränat mest genom att prata. Hon har lärt sig lite franska genom att lyssna och prata. Hon är inte van att skriva med det latinska alfabetet.

Medvetna strategier

(i samband med t.ex. lärande inkl. språkinlärning, planering, informationssökning, läsande och skrivande)

Van vid utantillinlärning från skoltiden. Lär sig språk bäst genom att använda språket muntligt så ofta som möjligt. Använder läromedel i språk för att lära sig på egen hand. Hon lär sig också genom att sätta upp små mål för sig själv hela tiden. För att planera och komma ihåg saker skriver Mina listor och använder en kalender i mobiltelefonen. När hon läser texter försöker hon förstå helheten. Hon slår upp ord hon inte förstår.

Uppgifter - Grön ingång

Elevers styrkor med utgångspunkt i elevers svar och kommentarer om uppgifterna

Eleven

känner igen/läser tecken/bokstäver, siffror, symboler, ord

skriver eget namn, tecken/bokstäver, siffror, ord

läser sammanhängande text och/eller tabell

känner igen/läser/skriver latinska alfabetet (om elevens starkaste språk har annat skriftsystem)

Övrigt

Uppgifter - Blå ingång

Textpaket: 1 2

Elevers styrkor med utgångspunkt i elevers svar och kommentarer om uppgifterna

(t.ex. erfarenhet av texttyper, läsförståelse, lässtrategier)

I uppgifterna har Mina visat att hon läser och har tagit till sig innehållet i en kortare vardagsnära text, i en fabel samt i en multimodal informationstext. Hon visar att hon även har tagit till sig större delen av innehållet i en beskrivande och förklarande faktatext och kan resonera om innehållet. Några facktermer uppger hon dock vara svåra på persiska och dessa skulle hon behövt slå upp för bättre förståelse av helheten. Hon har visat att hon kan hitta information såväl på som mellan och bortom raderna i texterna hon har läst. Hon uppger att hon hade svårt att tolka informationen i diagrammet i faktatexten och att hon inte är van vid denna typ av text. Sin kritiska litteracitet har hon visat genom att resonera om en faktatexts trovärdighet och hänvisa till källorna den bygger på.

Exempel 3. Kartläggning i grön ingång utan uppgifter på elevens starkaste språk

Bakgrundsfakta: Ibrahim är 59 år. Han har uppgett att hans starkaste språk är hausa och att han inte läser och skriver. Ibrahim har inte gått i skolan. Samtalet genomförs på hausa med telefontolk.

Eftersom det inte finns några uppgifter på Ibrahims språk, inleder kartläggaren med den svenska versionen av uppgiften *Blankett (Uppgifter – kartläggare)*. Kartläggaren visar den första rubriken, berättar att det står ordet 'namn' på svenska och frågar om Ibrahim kan skriva sitt namn. Ibrahim svarar att han inte kan så kartläggaren skriver hans namn och fortsätter med de övriga frågorna i uppgiften. Ibrahim skriver själv sakta sin ålder i siffror, och berättar att han känner igen några av bokstäverna i orden på den svenska blanketten. Han berättar att hausa använder samma typ av bokstäver. Kartläggaren frågar hur han har lärt sig bokstäverna och han berättar att han känner igen dem från ord på olika typer av skyltar och i namn. Han känner också igen själva blankettformatet och berättar att han brukar ta hjälp av någon om han behöver fylla i blanketter. Kartläggaren frågar om Ibrahim vill prova om han känner igen fler bokstäver och tar fram uppgiften *Latinska alfabetet (Uppgifter – kartläggare)*. Ibrahim känner igen flera av bokstäverna och läser dem högt men säger att han aldrig har skrivit dem. Kartläggaren anknuter till att Ibrahim har skrivit sin ålder på blanketten med siffror och frågar om han läser och skriver andra siffror. Kartläggaren tar fram uppgiften *Siffror och tal (Uppgifter – kartläggare)* och Ibrahim läser alla siffror och tal. Han berättar att han läser tider, priser m.m. Kartläggaren avslutar uppgiftsdelen av kartläggningen med att sammanfatta för Ibrahim vad som kommit fram i denna del av kartläggningen och konstaterar att Ibrahim har kommit en bit på vägen med läsningen i och med att han avkodar bokstäver. Kartläggaren går sedan vidare med frågorna i samtalsunderlaget i grön ingång.

Exempel 4. Kartläggning i blå ingång utan uppgifter på elevens starkaste språk

Bakgrundsfakta: Bogdan är 23 år och talar, läser och skriver serbiska som är hans starkaste språk. Han har uppgett att han även kan engelska i tal och skrift. Han har studerat fyra år på universitetet (ekonomi). Samtalet genomförs på serbiska med tolk.

Eftersom det inte finns uppgifter på Bogdans språk inleder kartläggaren direkt med samtalsunderlaget i blå ingång. I och med att Bogdan nyligen avslutat sin universitetsutbildning väljer kartläggaren att börja kartläggningen i utbildningsdomänen. Hon ställer också frågor om strategier, digitala verktyg och andra språk i anslutning till hans erfarenheter av läsande och skrivande inom utbildningsdomänen och återkommer sedan med några kompletterande frågor om dessa aspekter när de talar om litteracitetserfarenheter i domänen vardags- och samhällslivet i hemlandet och här i Sverige. När hon har stämt av att Bogdan inte har ytterligare typer av litteracitetserfarenheter från arbetslivet avslutar hon med frågor om Bogdans mål och behov.

Av kartläggningssamtalet framgår bl.a. att Bogdan är van vid att läsa läroböcker i sitt ämne och återge innehållet i skriftliga salstentamen. Han är mindre van vid att diskutera och analysera texter och behövde inte skriva självständiga utredande eller argumenterande texter under utbildningen. Han är van vid att arbeta självständigt med sina studier. Han lärde sig genom att anteckna på före-

läsningar, skriva rent på dator hemma, läsa om kurslitteraturen och öva på olika typer av räkneuppgifter. Han läser aktivt, stryker under viktiga begrepp m.m. och söker ordförklaringar och mer information på nätet vid behov. Han anser att han lär sig bäst när han kan läsa och skriva i samband med att han lyssnar. Han har egen dator och är van vid att arbeta med ordbehandlingsprogram och olika kalkyl- och redovisningsprogram. På fritiden läser han deckare och science fiction och läser nyheter på nätet. Han skriver mest korta meddelanden på sociala medier. Han läser ibland kortare texter på engelska men brukar inte skriva på engelska. Han är van vid att läsa och skriva på serbiska med både det kyrilliska och det latinska alfabetet. I Sverige vill Bogdan kunna arbeta med ekonomi och har börjat träna på att läsa svenska ord med språkprogram på datorn och genom att läsa ekonominyheter.

Exempel 5. Byte av ingång från grön till blå under kartläggningen

Bakgrundsfakta: Fariba är 23 år och talar dari. Hon har uppgett att hon läser och skriver ”mycket lite” på dari och att hon inte kan några andra språk. Fariba har uppgett att hon inte har gått i skolan. Samtalet genomförs på dari med hjälp av språkstödjure.

Kartläggaren har valt grön ingång med uppgifter på dari. I den första uppgiften, *Blanketten* läser Fariba rubrikerna och fyller i blanketten utan problem. Hon är bekant med blankettformatet sedan tidigare. Kartläggaren väljer därför att gå vidare med uppgiften *Sms*. Fariba läser meddelandet högt och kan svara på muntliga frågor om innehållet. Kartläggaren visar uppgiften *Välkommen till biblioteket* och ställer några frågor om innehållet. Fariba kan hitta efterfrågad information i texten. Eftersom kartläggaren bedömer att det finns tid frågar hon om Fariba vill prova att läsa ytterligare en text och visar den berättande texten *Den giriga mannen*, från uppgifterna i blå ingång. När Fariba har läst texten ställer kartläggaren några muntliga frågor om innehållet. Faribas svar visar att hon har förstått textens huvuddrag. Hon berättar också att hon har hört den här typen av berättelse tidigare. Utifrån det Fariba har visat i dessa uppgifter bedömer kartläggaren att innehållet i samtalsunderlaget i blå ingång skulle passa bättre för att synliggöra Faribas litteracitetserfarenheter. Hon byter därför till detta samtalsunderlag när hon är klar med uppgiftsdelen.

Exempel 6. Byte av ingång från blå till grön under kartläggningen

Bakgrundsfakta: Yosra är 52 år och talar tigrinja. Hon har uppgett att hon läser och skriver på tigrinja. Hon har uppgett att hon har gått i skolan i sex år. Samtalet genomförs på tigrinja med tolk.

Kartläggaren har valt blå ingång med uppgifter i *Textpaket 1* på tigrinja. När kartläggaren stämmer av med Yosra hur det går med uppgifterna säger Yosra att hon tycker att det är mycket svårt. Kartläggaren talar om för Yosra att det går bra att sluta och att de kan prata vidare om uppgifterna under samtalet. Yosra bestämmer sig för att avbryta genomförandet av uppgifterna.

När kartläggaren tittar på Yosras uppgiftshäfte inför samtalet ser hon att hon inte har svarat på alla frågor i de uppgifter hon har gjort och att hon ofta valt fel svarsalternativ. Kartläggaren vill bl.a. undersöka om det kan vara uppgiftsformatet som vållat problem. Under samtalet tittar de först på uppgiften *Sms*. Yosra har inte svarat på två av frågorna och har ringat in två alternativ på den tredje frågan. Kartläggaren frågar om Yosra har kunnat läsa sms:et. Hon högläser trevande och när de pratar om innehållet framkommer det att

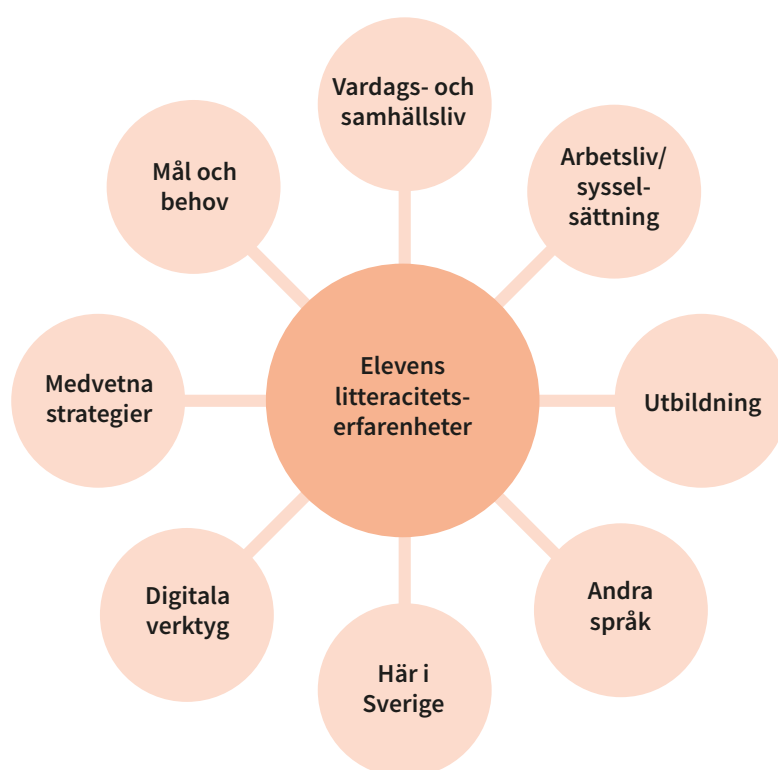
uppgiftens fiktiva inramning har orsakat problem. När kartläggaren ställer några frågor muntligt kan Yosra svara på dem om veckodag och bussnummer. Hon berättar att hon själv inte brukar kommunicera med sms. I uppgiften *Schema* kan Yosra hitta viss information när kartläggaren har förklarat sammanhanget och ställt några muntliga frågor. Det framgår att Yosra är bekant med schemaformatet. När de pratar om *Välkommen till biblioteket* berättar Yosra att hon inte är van att läsa den här typen av text. Hon tycker att det är svårt att läsa när det är mycket text. Yosra kan svara på muntliga frågor om öppettiderna och kontaktuppgifterna. Utifrån det som hittills kommit fram genom uppgifterna bedömer kartläggaren att upplägget i samtalsunderlaget i grön ingång skulle passa bättre för att synliggöra Yosras litteracitetserfarenheter och strategier för att hantera skrift. Hon väljer därför att byta från blå ingång till grön och fortsätta samtalet med samtalsunderlag grön i stället.

Referenser

- Barton, D. 2007. *Literacy: an introduction to the ecology of written language*. 2nd ed. Malden, MA: Blackwell.
- Barton, D. & Hamilton, M. 2000. *Local Literacies: Reading and Writing in One Community*. London: Routledge.
- Cummins, J. 1981. The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. I: California State Department of Education (ed.) *Schooling and language minority students: A theoretical framework*. Los Angeles: California State University. S. 3–49.
- Cummins, J. 2017. *Flerspråkiga elever. Effektiv undervisning i en utmanande tid*. Stockholm: Natur och kultur.
- Franker, Q. 2013. Att utveckla litteracitet i vuxen ålder – alfabetisering i en tvåspråkig kontext. I: Hyltenstam, K. och Lindberg, I. (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur. S. 771– 813
- Freebody, P. & Luke, A. 2002. Literacy as engaging with new forms of life: the 'four roles' model. I: Bull, G. & Anstey, M. (eds.) *The Literacy Lexicon*. 2nd ed. Sydney: Prentice Hall.
- Gee, J.P. 2012. *Social Linguistics and Literacies. Ideology in discourses*. 4th ed. Routledge: London & New York.
- Hedman, C. & Wedin, Å. 2013. Inledning. I: Wedin, Å. & Hedman, C. (red.) *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet*. Lund: Studentlitteratur. S. 9–17.
- Kurvers, J., van Hout, R. & Vallen, T. 2009. Print awareness of adult illiterates: a comparison with young pre-readers and low-educated adult readers. *Reading and writing* 22. S. 863–887.
- Skolverket. 2016. *Grundläggande litteracitet. Att undervisa vuxna med svenska som andraspråk*. Kunskapsöversikt. Stockholm: Skolverket.
- Street, B. 1984. *Literacy in Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Säljö, R. 2013. Literacy och lärande: inskriptioner och kunskapsutveckling. I: Lundqvist, E., Säljö R. & Östman, L. (red.) *Scientific literacy. Teori och praktik*. Malmö: Gleerups. S. 19–40.

Bilaga 1. Översikt över aspekter som behandlas i kartläggningen

Figuren nedan sammanfattar de olika aspekterna som tas upp i kartläggnings-samtalet och kan användas som ett stöd i samtalet.

Bilaga 2. Bakgrundsinformation om eleven inför kartläggningen av litteracitet

Kartläggningen av litteracitet förutsätter att viss information om elevens bakgrund är känd innan kartläggningen påbörjas.

Informationen behövs för att kartläggaren ska kunna:

- välja vilket språk kartläggningssamtalet bör genomföras på och främst handla om
- välja lämplig ingång (grön eller blå ingång) och i förekommande fall lämpligt textpaket
- anpassa frågorna i respektive samtalsunderlag utifrån elevens bakgrund

Språk

- Vilka språk talar eleven?
- Vilka språk läser eleven på?
- Vilka språk skriver eleven på?
- Vilket är elevens starkaste språk?

Utbildning

- Hur många år har eleven gått i skolan?
- Har eleven utbildat sig efter gymnasiet? (mer än 12 år, på universitet, yrkesskola, annan typ av högre teoretisk eller praktisk utbildning)
- När deltog eleven i utbildning senast?

Arbete/sysselsättning

- Vad har eleven haft för arbete/sysselsättning i hemlandet eller något annat land?